

دکتر زهرا محمدزاده

گروه بهداشت و پزشکی اجتماعی - دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

میگرن و قرصهای هورمونی مخلوط پیشگیری از بارداری

مقدمه:

از سال ۱۹۷۵ به بعد در منابع پزشکی مقالاتی مبتنی بر اثرات مشاهده شده در بیماران میگرنی درج گردید که مصرف قرصهای پیشگیری از بارداری مخلوط را آغاز کرده بودند. بیکراستاف (Bicker Staff) از نخستین کسانی بود که به تغییر در علائم میگرن در مصرف کنندگان جوان قرصهای پیشگیری از بارداری که در آن زمان حاوی مقادیر زیادی استروژن بود، پی برد. این مصرف کنندگان به علت ابتلا به عارضه عروقی مغز مراجعه کرده بودند. وی پیشنهاد کرد که قطع مصرف *COC از ادامه فاجعه جلوگیری خواهد کرد. به منظور پی بردن به اثرات ناشی از COC

بر بیماری میگرن نخست مختصری به ذکر مشخصات این بیماری و خصوصیات قرصهای مخلوط پیشگیری از بارداری می پردازیم.

بیماری میگرن

میگرن عبارتست از حملات پاروکزیستیک سردرد که غالباً با یک مقدمه به صورت اختلالات روانی یا اختلالات بینایی و گاه با یک مؤخره به صورت خواب آلودگی همراه است.

چنین اظهار نظر شده است که ۸٪ مردم گرفتار میگرن هستند، در میان زنان شایعتر از مردان است و در کودکان غیر قابل انعطاف و خجول و بالغین کمال

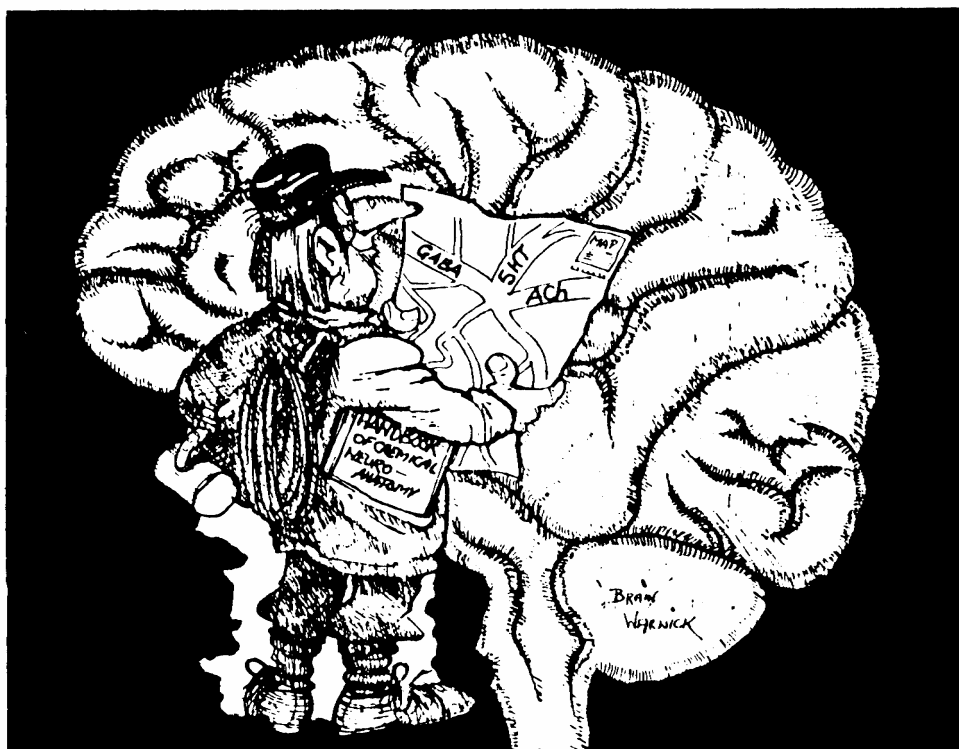
خرداد ۷۳. شماره ۵. سال پنجم. رازی ۲۱

□ هر نوع میگرنی که چندروز ادامه
داشته باشد و علائم آن روبه شدت
گذارد حتی اگر فاقد علائم موضعی
باشد، پیشرونده نام دارد.

آن یک مرحله اتساع عروق جمجمه مخصوصاً شریان
کاروتید خارجی عارض می‌شود و افزایش دامنه
نوسانات نبض عروقی را عامل طبیعت ضربانی سردرد
می‌دانند. در این مرحله عروق به صورت لوله‌های
سخت و مقاوم به حالت اتساع پیوسته باقی می‌مانند و
سردرد وارد مرحله استقرار و پیوسته خود می‌شود.
اختلالات بینایی مقدماتی در میگرن بصورت پدید
جرقه جلوی چشم، فتوفوبی، نیم‌کوری و تیرگی دید
می‌باشد، همراه با سردرد اختلالات گوارشی بصورت

طلب، خشک، رنجش‌پذیر و جاه‌طلب شیوع بیشتری
دارد. اکثر اوقات سابقه سردرد مشابه در خویشاوندان
همخون بیمار وجود دارد.

سردرد میگرن را ناشی از تغییرات عروقی
می‌دانند به این صورت که در مقدمه امر یک حمله
زودگذر انقباض شریانی (ایسکمی) در منطقه مغز،
منتز و خارج جمجمه رخ می‌دهد که مقارن با مرحله
ابتدایی هشدار دهنده میگرن است و عامل اختلالات
بینایی و سایر علائم مقدماتی حمله می‌باشد. پس از

■ قرصهای مخلوط پیشگیری از بارداری به لحاظ دارا بودن استروژن می‌تواند تأثیراتی بر بدن مصرف‌کننده داشته باشد.

بصورت متفاوتی ظاهر می‌شود. در همه حملات، سردرد یک طرفه به همراه حالت تهوع وجود دارد، اما سایر علائمی که قبل از شروع سردرد بروز می‌کند در حمله‌های مختلف فرق می‌کند.

قرصهای مخلوط پیشگیری از بارداری در زنان مستعد به میگرن ممکن است مقدمه‌ای بر شروع بیماری باشد یا باعث تشدید علائم شود و یا فواصل حمله‌های میگرن را کوتاه کند.

متأسفانه به لحاظ مسائل اخلاقی و انسانی نمی‌توان مطالعه کنترل شده‌ای به منظور بررسی اثرات COC بر روی بیماری میگرن ترتیب داد. شواهدی که در زیر به آن اشاره می‌شود براساس اطلاعاتی است که از پاتوژنز و اپیدمیولوژی بیماری میگرن در ضمن مصرف COC و یا در غیاب آن بدست آمده است. براین اساس به نظر می‌رسد که مصرف COC را در موارد زیر بایستی مطلقاً ممنوع کرد. خواه این علائم برای اولین بار در مصرف‌کننده مشاهده شود و یا از قبل موجود باشد:

اول - میگرن موضعی:

مهمترین سیمای تظاهرات در میگرن موضعی قرینه نبودن آنهاست. این علائم را می‌توان به دو دسته عمده تقسیم کرد:

۱- علائم چشمی شامل:

فقدان هر قسمتی از میدان دید (مثلاً محدود شدن زاویه بینایی از یکی از جهات داخلی، خارجی، فوقانی

تهوع و استفراغ ظاهر می‌شود. پس از خاتمه حمله غالب بیماران دچار حالت خواب‌آلودگی می‌باشند.

قرصهای مخلوط پیشگیری از بارداری

این قرصها حاوی هر دو هورمون استروژن و پروژسترون می‌باشند. انواعی که در ایران فعلاً توزیع می‌شود. در هر بسته حاوی ۲۱ قرص است که بمدت سه هفته بدون وقفه مصرف می‌شود و در فاصله دو دوره مصرف یک هفته استراحت دارد و در این مدت یک هفته خونریزی مشابه قاعدگی اتفاق می‌افتد. از زمانیکه قرصهای پیشگیری هورمونی عرضه شده‌اند، مرتباً مقادیر پروستروژن و خصوصاً استروژن موجود در آنها کمتر شده است. امروزه مسلم گردیده که مقادیر حفاظت‌کننده هورمون در مقابل حاملگی به مراتب کمتر از مقادیری است که مورد مصرف می‌باشد. این نکته از این نظر اهمیت دارد که عوارض نامطلوب این هورمونها تا حدی به مقدار مصرف آنها بستگی دارد. کمترین مقدار دوز قابل قبول استروژن بر این اساس بنا نهاده شده است که توانایی پیشگیری از بروز خونریزیهای نابهنگام را در زمان مصرف داشته باشد. اگرچه بسیاری از سردردها ارتباطی با مصرف COC ندارد یا بصورت یک عارضه جانبی می‌باشد که برای مصرف‌کننده قابل تحمل است اما سردردهای میگرنی می‌تواند هشدار برای وجود خطر یک حادثه عروقی مغزی باشد. معمولاً میگرن در افراد مختلف و در یک فرد نیز در هر حمله

■ **قرص‌های پیشگیری از بارداری
مخلوط در زنان مستعد به میگرن
ممکن است مقدمه‌ای بر شروع
بیماری، تشدید علائم و یا کوتاه
شدن فواصل حمله‌های میگرن باشد.**

موضعی را افزایش دهد.
چهارم: بروز اولین حمله عروقی مغز در
مصرف‌کننده COC قطع مصرف را ایجاب می‌کند.

**نحوه اثر COC در بیماران میگرنی و ایجاد
حادثه عروقی مغز**

قرصهای مخلوط پیشگیری از بارداری به لحاظ
دارا بودن استروژن می‌تواند تاثیراتی بر بدن
مصرف‌کننده داشته باشد. بخشی از این تاثیر بصورت
تغییرات پروترومبوتیک خفیف در خون می‌باشد. این
اثر خصوصاً در زنان سیگاری بیشتر مشهود است.
(چون مصرف سیگار مکانیسم جبرانی افزایش عمل
فیبرینولیز را محدود می‌سازد). بنابراین در
مصرف‌کننده سیگار ممکن است یک ایسکمی گذرا
(در ضمن یک حمله میگرن) به ایسکمی دائم تبدیل
شود. یعنی حادثه عروقی مغز در اثر ترومبوز به وجود
می‌آید. غالباً برای پزشکان و سایر پرسنل
دست‌اندرکار برنامه‌های تنظیم خانواده این سوال
مطرح می‌شود که آیا در تمام اشکال میگرن مصرف
قرصهای مخلوط ممنوع است؟ در پاسخ می‌توان گفت
که در زنان مبتلا به میگرن ساده بدون اورا (aura) یا
مبتلایان به میگرن دارای اورا که فاقد علائم پیش‌گفته
باشند، در صورتیکه روش پیشگیری انتخابی آنان
مصرف قرصهای مخلوط هورمونی است می‌توانند به
مصرف ادامه دهند هرچند شرایط آنان بعنوان موارد

یا تحتانی)، کدورت بینائی موقت و جرقه زدن جلوی

چشم دید تونلی Tunnel vision

۲- علائم و نشانه‌های عصبی شامل:

- ◀ ضعف یک طرف بدن یا یکی از اندامها
- ◀ فقدان حس یا پارستزی مشخص یک طرف بدن
- یا یکی از اندامها یا یک طرف زبان
- ◀ اشکال در بلع بدون علت عضوی
- ◀ صرع موضعی

این علائم معمولاً گذرا می‌باشند، اما در اشکال
حملات کمیاب‌تر مانند همی‌پلژی یا میگرن بازیلر که
آنها هم جزو موارد منع مصرف COC می‌باشند،
ممکن است این علائم چند ساعت طول بکشد. در هر
حال کدورت بینایی عمومی ساده و مشاهده خطوط
روشن در جلوی چشم، ترس از نور و ترس از صدا در
صورتی که در مصرف‌کنندگان قرص‌های حاوی
استروژن ایجاد شود، بایستی بعنوان یک هشدار جهت
قطع مصرف تلقی گردد.

دوم: میگرن پیشرونده

هر نوع میگرنی که چند روز ادامه داشته باشد و
علائم آن رو به شدت گذارد حتی اگر فاقد علائم
موضعی باشد پیشرونده نام دارد.

سوم: مصرف مداوم ارگوتامین بعنوان درمان

چون ارگوتامین خود یک منتقبض‌کننده عروقی
محسوب می‌شود و ممکن است خطر ایسکمی

منع مصرف نسبی تلقی می‌شود و در هنگام تجویز قرص برای آنها لازم است نکاتی که در زیر به آنها اشاره می‌شود رعایت گردد.

نتیجه گیری

مصرف قرصهای مخلوط هورمونی پیشگیری از بارداری در زنان مبتلا به میگرن موضعی، میگرن پیشرونده و مصرف‌کنندگان ارگوتامین ممنوع است. چون استروژن موجود در این ترکیبات زمینه را برای ایجاد یک حادثه عروقی مغز خصوصاً در زنان سیگاری فراهم می‌سازد. به منظور احتراز از بروز این خطر لازم است روش پیشگیری مناسب برای مصرف‌کننده، به دقت انتخاب شود و زنانی که خطر بالقوه حادثه عروقی مغز آنان را تهدید می‌کند، مورد توجه خاص قرار گرفته و ضمن گرفتن شرح حال و انجام معاینات دوره‌ای توصیه‌های لازم جهت پایش علائم هشدار دهنده در اختیار آنان قرار گیرد و در کلیه مواردی که ضرورت ایجاد کند به تغییر روش پیشگیری از بارداری اقدام گردد.

مآخذ:

- ۱- ادیب، عباس (مترجم)، بیماریهای سلسله اعصاب، تشخیص و درمان طبی بیماریها ص ۶۲۵، سال ۱۳۶۰.
- ۲- خوش زیان، جواد - محمدی اردهالی، زهرا (مترجمین)، جلوگیری از حاملگی و سقط، کتاب بیماریهای زنان ص ۴۰۹، سال ۱۳۶۶.

3- Guillebaud, J. *Migraine and the Combined COC*, IPPF Medical Bulletin, Rejlt's college, England, 27 (1): 1-2, 1993.

4- Klienman. R.L.: *Oral Contraception in: Family Planning Handbook for Doctors*, 6th ed. Estephen Austin and sons press, Hertford, England. P: 29, 1988.

* *Combined oral Contraceptive*

چگونه از بروز حادثه عروقی مغز در مصرف‌کنندگان قرص جلوگیری کنیم؟

علاوه بر ملاحظات مقدماتی که جهت تجویز روشهای پیشگیری از بارداری بطور معمول در زنانی که برای نخستین بار بدین منظور مراجعه می‌کنند صورت می‌گیرد، پیشنهاد می‌شود اختصاصاً جهت جلوگیری از بروز حادثه عروقی مغز نکات زیر را مورد توجه قرار داد:

- ۱- از تجویز COC در زنان سیگاری اجتناب نمود.
- ۲- در سابقه مراجعه‌کنندگان وجود سردرد را جستجو کرد.
- ۳- فشار خون مراجعه‌کننده را در بدو مراجعه کنترل نموده و در صورت تجویز COC، حداقل هر ۳ ماه یکبار به کنترل دوره‌ای فشار خون اقدام کرد.
- ۴- زنانی که دچار میگرن ساده یا میگرن فاقد علائمی که قبلاً در بخش مواد منع مصرف به آنها اشاره شد می‌باشند و راه پیشگیری از بارداری انتخابی آنها مصرف COC است دقیقاً مورد توجه قرارداد و نسبت به بروز علائم هشدار دهنده توصیه‌های لازم را بعمل آورد. بهتر است هنگام تجویز اولین بسته قرص فهرستی از علائم هشداردهنده حادثه عروقی مغز را در اختیار آنان قرار داد.

۵- در زنان مراجعه‌کننده‌ای که موردی از منع مصرف قرصهای مخلوط وجود داشته باشد یا در کسانی که پس از مصرف COC علائمی دال بر بروز خطر حادثه عروقی مغز از خود نشان دهند، می‌توان از سایر ترکیبات هورمونی پیشگیری از بارداری مانند